

Адаптация и интеграция на българската общност в Прага

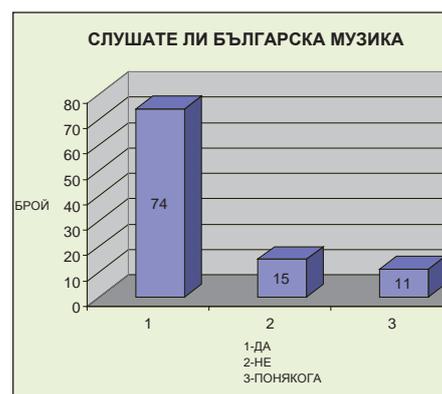
Текст: Румяна Георгиева

Редица български социолози и писатели са се опитвали да изследват и дефинират по някакъв начин нашата народопсихология, да очертаят нейните измерения, да намерят разковничето на българската идентичност, която неизбежно носи в себе си определени културни константи, необходими за да бъде познаваема не само сама по себе си, но и в сравнение с другите народности. Затова си поставих скромната цел да се опитам да разбера българина в условията на чужда културна среда и да провокирам неговото оценъчно отношение към самия себе си при тези нови обстоятелства.

БЪЛГАРИТЕ ДЕМОНСТРИРАТ СВОЯТА БЪЛГАРСКА НАРОДНОСТ ДОРИ КОГАТО СА ПОЛУЧИЛИ ЧЕШКО ГРАЖДАНСТВО

Проучването съм провела на територията на Прага, в която живеят 1627 български граждани (по официални данни на чешкия статистически институт). Измежду тях сто са се отзовали на съставения от мен анонимен въпросник. Всички отговорили демонстрират своята българска народност дори и в случаите, когато са получили чешко гражданство. А този процент представлява 10 % от запитаните. Необходимо е да се отбележи, че техният основен брой е съставен от икономически емигранти. 43 % са пристигнали в Прага с цел да намерят работа. 25 % от тях са дошли за да продължат образованието си, а 35 % са посочили, че причините за

тяхното идване са семейни. Последната група включва не само установилите се по семейни причини в Чехия, имайки предвид сключването на смесени бракове, но и случаите, в които член от семейството вече си е намерил работа тук, а останалата част от семейството го следва по-късно. Това означава, че всъщност действителната икономическа емиграция има много по-високи размери от посочените 43 %. Българите, дошли по икономически причини тук в Чехия след 1989 година, съставляват част от най-новия миграционен процес, който съпътства времето на т. нар. преход. Очевидно е, че това са младежи и хора на средна възраст. Затова и своите питання отправих към българи във възрастовите граници между 15 и 50 години. В техните отговори има предполагаеми сходства, но и различия, има опит за обективи-

зъм, но и национално-патриотичен субективизъм. Всички тях обаче ги обединява чувството за принадлежност към България и българското.

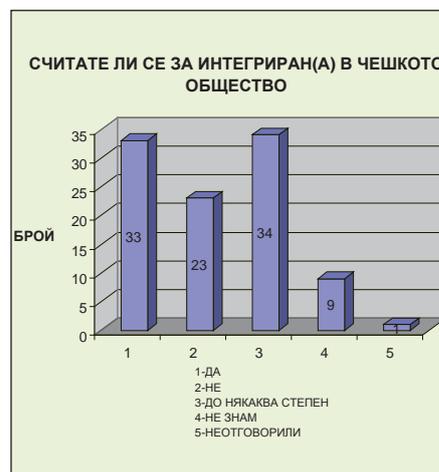
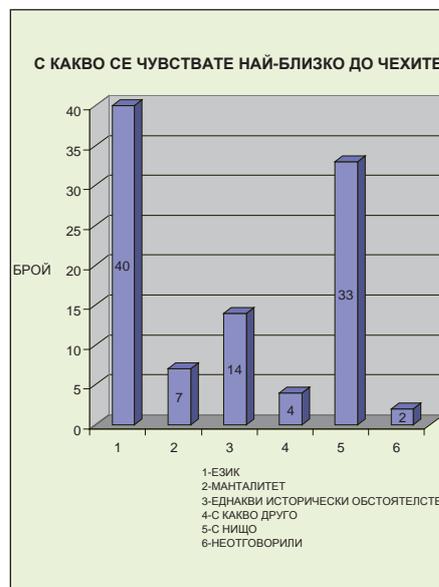
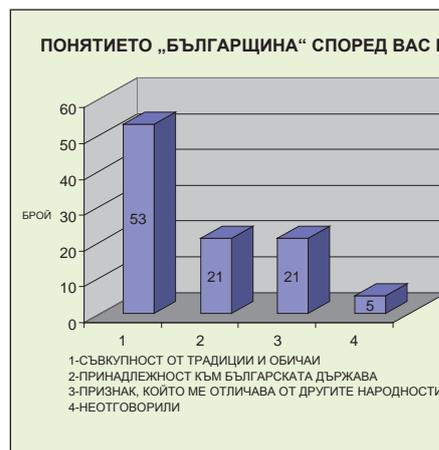
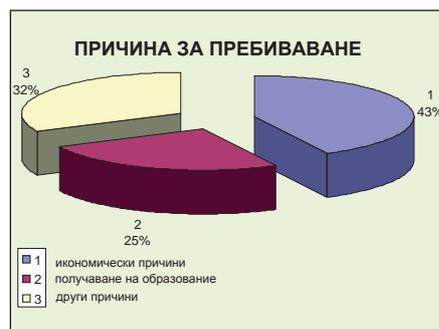
ПОНЯТИЕТО „БЪЛГАРЩИНА“

Например понятието „българщина“ предизвиква етно-културни асоциации в съзнанието на запитаните. Според повечето анкетирани (53%) „българщината“ представлява „съвкупност от традиции и обичаи“. За останалите това понятие има формално-правен характер, свързан с принадлежността към българската държава (21% са отговорили, че понятието „българщина“ за тях е „принадлежност към българската държава“) или пък представлява диференциален признак, отличаващ ги от другите нации (21% смятат, че понятието „българщина“ е „признак, който ги отличава от другите нации“). Значението на понятието „българщина“ в повечето отговори има етно-културен приоритет. Символите на българщината са с непрекъснато присъствие в ежедневието на българина. 81% от запитаните имат някакъв български предмет вкъщи. Най-често това са сувенири, снимки, икони, книги, донесени от България. 77% празнуват българските народни празници, което показва, че имат силна връзка със символите и стереотипите на българското и неговите културно-семиотични измерения. Изключително висок е интересът на емигрантите, живеещи далеч от родината си, към събитията и културния живот в България. Повече от половината слушат българско радио и гледат българска телевизия, а 74% слушат изключително българска музика. В този контекст е парадоксална липсата на интерес от тяхна страна към обществения живот на собствената си общност в Чехия. От друга страна, разбира се това е предпоставка за една по-голяма индивидуална адаптабилност. Според Левин точно тясната връзка на индивидуалната личност с общностната група възпрепятства процеса на адаптация, защото такава личност като че ли отстъпва част от своята индивидуалност на групата, към която принадлежи. В този кон-

текст можем да твърдим, че българската общност в Прага е много разнородна. Българинът държи на своята специфичност и индивидуалност и не разчита на съвместния живот в границите на общността. Това е факт, който говори сам по себе си за добро или за лошо. Малка част от анкетирани вземат участие в сдруженията и организациите. В български сдружения членуват едва 18% от запитаните. На въпроса дали посещават мероприятията, организирани от българските сдружения и организации, 65% от тях отговорят отрицателно.

АДАПТИВНОСТТА НА БЪЛГАРИНА В УСЛОВИЯТА НА ЧУЖДА ЗА НЕГО СРЕДА

Логично идват въпросите, свързани с адаптивността на българина в условията на новата и чужда за него среда. Какво е отношението му към обществото, в което - иска или не иска, трябва да се адаптира постепенно с течение на времето? Успява ли да се интегрира към него? Тези въпроси се отнасят повече или по-малко до всички емигранти. Отношение към своето собствено вписване в чешкото общество изразява българин, който сподели: „Когато ти дойдат гости, ти не трябва да се приспособяваш към тях, те трябва да се приспособяват към теб.“ В тезата на респондента проличава общо-валидна истина, свързана с етикета на гостуването, според която гостът трябва да се съобразява с домакина и порядките в неговия дом. В обяснението на друга респондентка прозвучава твърдението: „Интеграцията е индивидуална работа и зависи единствено от личностните качества на човека. Това не може да бъде повлияно от обществото, което ни приема“. За българските емигранти тук в Чехия такава твърдение се превръща в приложима философия, на която адаптабилният българин просто се „подчинява“. Той изцяло разчита на себе си в процеса на адаптация. Стреми се да спазва нормите в чуждата среда - дори да съзнава собствената си различност и да заявява принадлежността си към българската културна идентичност. В този смисъл, въпреки че

българският манталитет е базиран на едно съзнание за етно-културна уникалност, успява да приложи посочената по-горе тактика на адаптиране, без да игнорира себе си. Такъв тип на адаптиране у българите някои чешки изследователи определят като „външно“.

Като носители на друга, макар и славянски тип култура, българите си дават сметка за различията в българския и чешкия манталитет. В това са убедени 90 % от запитаните. В отговорите на респондентите на въпроса „В кое се съдържат най-големите различия между чехи и българи“ най-често се срещат отговори, свързани с културните стереотипи и ценностната система. В представените различия доминират възгледи, че българите са по-гостоприемни към чужденците и с по-горещ темперамент.

По отношение на допирните точки между двете народности може да се отбележи факта, че голяма част

от българите осъзнават общата лингвистична основа на чешкия и българския език. А това е един от най-важните фактори, които имат значение за адаптацията, защото общата лингвистична основа на езика е предпоставка за бързо усвояване на чешкия език. От това произтича и по-бързата адаптация, в който езикът е „инструмент“ на самото протичане на процеса.

За българската отвореност към другите нации свидетелства създаването на социални контакти с останали народности групи в Чехия. Съотношението е такова, че само 13 % са отговорилите, които търсят приятелство изключително и само в пределите на общността, т. е. между българите, а 83 % поддържат приятелски отношения освен с чехи и с други народности на територията на Чехия.

Повече от две трети от анкетираните се считат за малко или много интегрирани в чешкото общество и с това се потвърждава приблизително високата адаптабилност на българите и тяхното лоялно отношение към процесите на интеграция. На въпроса дали самите те се чувстват интегрирани в чешкото общество 67 % са отговорили с „да“ и „до някаква степен“, 27 % - с „не“, а 9 % - с „не знам“.

Като заключение бихме могли да кажем, че в своето индивидуално пространство и личен живот българите чувстват необходимостта да бъдат заобиколени от културни символи, да пазят традициите и обичаите, на които е базирана българската идентичност. Те поддържат и отстояват своята етно-културна уникалност в чужда културна среда, но същевременно с това тяхната позиция остава отворена към процеса на интегриране в чешкото общество.

Благодаря на всички българи в Прага, които се отзоваха на апела ми за съдействие и ми помогнаха да проведа съответното проучване, като ми отговаряха на въпроси, зададени чрез анонимна анкета, свързана именно със степента на интеграция на българската общност в Прага. Специални благодарности дължа на директорката на българското училище „Петър Берон“ в Прага г-жа Албена Георгиева, която позволи тази анкета да стане достояние и сред учениците на училището.

След благодарностите неминуемо следват и извиненията ми пред читателите, на които е възможно някои констатации тук да не са се харесали и да са им изглеждали патриотично пресилени, или пък прекалено толелиращи българската лоялност към другите нации. Но нека оставим фактите да говорят за българската ни природа, която в чужда среда, трябва да си признаем, е доста уязвима и дори противоречива